

ÖZEL DERSANELER VE TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL AMAÇLARI^{1*}

Nihat BÜYÜKBAŞ

Bugünkü yapısı ile ortaöğretim sistemimiz, daha çok lise yolundan üniversite kapılarına öğrenci yığan bir merdiven düzeyinde çalışmakta ve ortaöğretim seviyesinde toplumun ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmemektedir (M.E.B. 1993). Esasen bu sistemin yapısı daha 1970'li yılların başlarında, Milli Eğitim Bakanlığınca üniversite önüne yığıcı bir sistem olarak mahkum edilmiştir (Baloğlu, 1990).

Üniversite önündeki bu yığılmalara karşın, orta ve yükseköğrenim arasındaki arz talep dengesinin kurulmayışı sonucu, giriş engelleyici önlem olarak giriş sınavları getirilmiştir.

1974 yılında üniversiteye baş vuran 229.906 öğrencinin % 16'sı üniversiteye girerken, 1980'de 446.963 öğrencinin % 8.9'u, 1989'da 824.128 öğrencinin, açıköğretim dahil % 23.5'i, 1995'de ise 1.300.000 civarındaki öğrenciden ancak 353.300 u yani yaklaşık %27'si bir yükseköğretim programına yerleştirilebilmiştir.

Üniversitenin kontenjan sayısı ile başvuran lise mezunları sayısı arasındaki dengenin kontenjan aleyhine bozulduğu ve tekrar sınava girmenin sınırlandırılmadığı hemen her ülkede, ülkemizde olduğu gibi özel dersanelerin ortaya çıktığı görülmektedir. UNESCO ve Uluslararası Üniversiteler

^{1*} Bu makale Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Özel Dersanelerin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Denetimi" adıyla Doc. Dr. Vehbi ÇELİK danışmanlığından hazırlanan yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Derneğin "yükseköğretime giriş" konusunda ortaklaşa yaptıkları bir araştırmada bazı ülkelerin konuya ilişkin raporlarında özel dersanelere karşı olan tutum ve tepkilerine örnekler verilmektedir. Araştırmada genel bir yargı olarak "giriş sınavlarına tekrar tekrar giren adayların yararına, üniversiteye hazırlayıcı ticari amaçlı özel öğretim kurumları açılmasının ülkenin eğitim sistemini geniş çapta zor durumda bırakan yeni bir gelişme olduğu" ifade edilmektedir (Özguven 1980).

Ülkemizde de giriş sınavlarının önem kazanıp sınava girmede bir sınırlamanın olmayışı sonucu, özel dersane sayısının her geçen gün katlanarak arttığı görülmektedir. Örneğin; 1980 yılında 126 olan özel dersane sayısı 1985 yılında 301, 1990'da 772, 1995 Eylül ayı itibariyle 1301'e yükselmiştir (M.E.B. 1995).

Bu gün 74 ilde toplam 1301 dersanede yaklaşık 400.000 öğrenciye bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlık kursu verilmektedir. Her öğrencinin her az bir yıl devam ettiği bu dersanelere sayıları 2173'ü bulan özel kurslarda eklendiğinde 1995 fiyatlarıyla 30 trilyonluk bir pazar oluştuğu belirtilmektedir (Gün, 12 Mayıs 1995).

Şüphesiz dersanelerin çoğalması eğitimimizin felsefesiyle de yakın ilişkilidir. Ülkemizde yürürlükte olan eğitim sistemi "konu odaklı" bir sistemdir. Öğretilen konuya öncelik veren bu yaklaşımda bilgiler sınav vermek, sınıf geçmek için ezberlenir (Onur, 1994).

Gerçekten de eğitim sistemimizde uygulanmakta olan programlar incelendiğinde büyük oranda ders ve konu merkezli programlar olduğu görülür. Ders ve konu merkezli programların hazırlanmasında konu, çoğu zaman öncelikli ve temel alman bir faktör olmuştur. Geçmiş çok eskilere dayanan daimici ve temel esasçı eğitim felsefelerine dayanan bu programda kültürel içeriğin düzenli bir şekilde disiplinlere dayalı dersler biçiminde yeni nesillere aktarılması esastır. Sınıfta öğretim ağırlıklıdır. Bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı programlarda öğretim sırasında doğru tepkiler pekiştirilir, yanlış olanlar ise cezalandırılır (Kulahçı, 1995).

Üniversiteye giriş sınavlarında başarı daha çok soru çözmeye bağlıdır. Bu da öğrenciyi konuları daha iyi öğrenmek yerine, daha pratik yöntemlerle çok soru çözmeye zorlanmaktadır.

Öğrenci konuları gereği gibi öğreneceğine soruları bir takım kurnazlıklarla çözenin yollarını aramaktadır. Bunun için de dersanelere gitmekte ve bu türde yayınlardan yararlanmaktadır(Soydan, 1990).

Nitekim bu hususta yapılan iki araştırma sonucu elde edilen verilere göre kurs programlarının yaklaşık % 30 kadarının konuların öğrenilmesine, % 70'inin giriş sınavlarına yönelik uygulamalara ayrıldığı, kurslarda yeni bilgi öğrenmekten çok, okulda öğrenilenleri tekrar ederek test tekniğinin öğretildiği anlaşılmaktadır. Buna göre bu kurumlarda temel amaç, öğrencilerin özellikle giriş sınavlarındaki başarılarını arttırmak olmaktadır. Kursların buna göre düzenlenmesi, Türk Milli Eğitiminin genel, sosyal ve bilimsel amaçlarının geri plana itilmesine sebep olmaktadır (Duman ve Avcı, 1990).

Eğitimin finansmanında ve fiziki kapasitesinde büyük sıkıntıların yaşandığı günümüzde küçümsenemeyecek sayıda kuruma ulaşan ve önemli miktarda parasal kaynak sağlayan özel dersanelerin eğitimin genel amaçlarına dönük bir işlevi var mıdır?

Bu araştırmanın amacı; özel dersanelerin uyguladıkları programların Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına hizmet etme durumunu ilköğretim müfettişleri ve özel dersanelerde görevli öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlemektir.

Araştırmanın, üniversite sınavlarında sorulan soruları hazırlayan birimler ve bu konuda çalışacak araştırmacılar için bir bilgi birikimi oluşturacağına inanılmaktadır.

Yöntem

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları ilgili literatürün incelenmesi ve ankete dayalı verilerden oluşmaktadır.

Araştırma anketi, Elazığ ili merkezinde faaliyet gösteren 5 özel dersanede görevli 96 öğretmen ve Elazığ-Malatya Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli 108 ilköğretim müfettişine uygulanmıştır.

Anket sonucu elde edilen veriler Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığında bulunan SPSS paket programında işlenmiştir. Ankete verilen cevapların aritmetik ortalamaları alınmış öğretmen ve müfettişlerin cevap ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t-testi tekniği uygulanmıştır.

Elde edilen tablolar sonucunda grupların katılım ortalamaları, ortalamalar arası fark ve bu farka uygulanan (t) değeri için 05 anlamlılık düzeyi kullanılmıştır.

Deneklerin katılım oranlarının sınırı, aritmetik ortalaması; 1.00-1.79 arasında olanlar hiç, 1.80-2.59 arasında olanlar az, 2.60-3.39 arasında olanlar orta, 3.40-4.19 arasında olanlar çok, 4.20-5.00 arasında olanlar tam olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Öğretmen ve müfettişlerin özel dersanelerin Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına hizmet etme derecesine ilişkin görüşleri, iki gruba ait ortalamalar ve ortalama farkına uygulanan (t) testi bulgusu Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'de Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, özel dersaneler tip yönetmeliğinde belirlenen özel amaçlar ve eğitimin kısaca iyi insan, iyi vatandaş ve rasyonel ekonomik bireyler yetiştirme işlevlerinden hareketle hazırlanan sorulara deneklerin katılım oranları verilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi eğitimin genel amaçları içerisinde 1., 2., 2. ve 12. Maddelerine deneklerin katılım oranları az ve orta arasındadır. Yani, özel dersanelerde bu işi bizzat yapan öğretmenler ile özel dersanelerin denetimini yapan müfettişlerin özel dersanelerin eğitimin genel amaçlarını hizmet ettiği görüşünü az ve orta düzeyde katılarak dersanelerin genel amaçlara yeterince hizmet etmediği yönündü görüş bildirdikleri söylenebilir. Tüm maddelerde

Tablo 1. Özel Dersanelerin Uyguladıkları Programların Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarına Hizmet Etme Derecesine İlişkin denek Katılım Ortalamaları

SORULAR	GÖRÜŞ		t
	ÖĞRETMEN N = 96 x	MÜFETTİŞ N=108 x	
Özeldersanelerin:			
* Türk Milletinin milli, manevi, insani, ahlaki. kültürel değerlerini benimsetme derecesi.	3.17	2.17	7.35
* Hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirme.	3.19	2.36	6.20
* Öğrencileri ilgi,istidat ve kabiliyetlerini geliştirmek suretiyle onları hayata hazırlamak.	3.47	2.56	6.31
* Öğrencileri zayıf olduğu derslerde yetiştirerek bilgi seviyesini yükseltmek.	4.17	3.41	5.68
* Öğrencileri bir üst okulum giriş sınavlarına hazırlama.	4.45	3.94	5.68
* Belli alanlarda araştırma ve inceleme yapmak isteyen öğrencileri teşvik etmek.	2.52	1.86	4.40
* Ülkesine ve yaşadığı topluma karşı sorumluluk sahibi yurttaşlar yetiştirme.	3.11	1.99	7.80
* Toplumun kültürünü yeni kuşaklara aktararak eğitimin sosyal işlevine hizmet etme.	3.23	2.10	9.12
* Demokratik yaşam tarzım davranış haline getirmiş bireyler yetiştirmede üzerine düşeni yapma.	3.24	2.53	6.71
* Öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre yüksek öğrenim kurumlarına yönlendirme.	3.92	3.12	5.79
* Öğrencilerin iyi birer üretici ve tüketicisi olarak yetişmelerim sağlama.	3.01	2.08	6.79
* Öğrencilerin ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişmiş bir kişiliğe sahip bireyler olarak yetiştirme.	3.09	2.22	5.95

Not: Tüm maddelerde .05 düzeyinde ($p<.05$) anlamlı görüş ayrılığı gözlenmiştir.

deneklerin ortalamaları arasında .05 düzeyinde anlamlı görüş ayrılığı saptanmıştır. Görüş ayrılığının daha çok öğretmenlerin kendi kurumlan lehine görüş belirtmelerinden ve bazı kavramların farklı algılanmasından kaynaklandığı sanılmaktadır.

Özel dersaneler tip yönetmeliğinde belirtilen üç amaca hizmet derecesinin sorulduğu 4., 5., 6. maddelere deneklerin katılım dereceleri de dikkate değer görüldü. Örneğin; öğrencilerin bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlanma derecesine en yüksek

Büyükbaş

katılım sağlandığı (öğretmenler x:4.45, müfettişler x:3.94) gözlenirken özel dersanelerin varolma gerekçelerini de ortaya koymaktadır. Öte yandan tüm maddelerde en düşük katılım yine **6.** maddede sorulan özel dersanelerin özel amaçları arasında yer alan soru olmuştur. Bu sonuç özel dersanelerin kendi özel amaçlarına da yeterince hizmet etmediği yönündedir.

Yine iyi insan, iyi vatandaş ve iyi üreticiler yetiştirme işlevi ile ilgili sorulan 7, 9, 11, sorulardaki katılım oranları da az ile orta arasında olduğu görülmektedir.

Eğitimin kültür aktarıcılığı işlevlerinden hareketle sorulan 8. maddede az ve orta derecede katılımın gözlenmesinde önemli görülmüştür. Aydınin da belirttiği gibi (1991), eğitimin görevlerinden biri toplumun kültürel değerlerini, davranış görüntülerini yeni kuşaklara aktarmaktır. Toplum bu yolla benzeşikliği sağlayabilir ve geleneksel yaşam biçiminin önemli öğelerine kalıcılık kazandırabilir. Özel dersanelerin öğrencileri en az bir öğrenim yılı tuttıkları ve sayıları her geçen gün artıp kurumsallaştıkları dikkate alınırsa böyle bir işlevi yerine getirme yükümlülüğü olduğu açıktır.

Bu sonuçlar, Duman tarafından yapılan (1990) ve özel dersanelerin konuları yeterince öğretme yerine dana çok test teknikleri üzerinde durdukları sonucuyla da örtüşmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Özel dersanelerin eğitimin genel amaçlarına hizmet derecesinin en az orta düzeyde olduğu denek görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlar, özel dersanelerin öğrencileri bir üst okul giriş sınavına hazırladığı, öğrencileri zayıf olduğu derslerde yetiştirdiği ve öğrencileri yüksek öğrenim kurumlarına yönlendirmedi önemli bir işlev gördüğü kanısını güçlendirmektedir.

Ancak; özel dersanelerin sınavlara hazırlayıcı işlevlerinin yanı sıra eğitimin diğer amaçlarına yönelik düzenlemeleri de sağlamalıdır.

Dersanelerin etkinliklerinin belirleyici sınavlarda çıkan sorulardır. Sınav sorularının eğitim amaçlarının bilgi düzeyinin ölçülmesinin yanı sıra duyuşsal ve devinişsel basamağını içeren soru türlerinin çoğaltılması gerekir. Bu çeşit sorular dersaneleri eğitimin tüm amaçlarına yönelik etkinliklerde bulunmalarına yönlendirecektir.

Özel dersanelerin sayıları, aldıkları ücretler ve sınavlara hazırladıkları öğrenci sayısının her geçen gün artması nedeniyle gittikçe eğitimde kurumsallaşmaya başladıkları görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı özel dersane gerçeğini iyi analiz edip, bir kurum gibi eğitimin genel amaçlarına hizmet noktasında bu kurumdan yeterince yararlanmalıdır.

KAYNAKLAR:

Aydın, Mustafa ve Diğerleri, **Eğitim Sosyolojisi**, Teknomax Ltd. Şti. Yayını Ankara 1991.

Baloğlu, Zekai, **Türkiye'de Eğitim**, TÜSİAT, İstanbul, 1990

Duman, Tayyip, **Özel Dersaneler ve İşlevleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 1987.

Duman, Tayyip, Avcı, Nurcan, **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Okullardaki Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri**, M.E.Basımevi. Ankara, 1990

GÜN, 12 Mayıs 1995.

M.E.B, **Yaygın Eğitim Kurumları Döküm Tablosu**, APK, Ankara, 1995.

_____ **Kalkınma Planlarında Eğitim**, Ankara M.E.B., 1993.

Külahçı, Şadiye, **Eğitim Programları-Temel Kavramlar ve Program Türleri**, Özışık Ofset Matbaacılık, Ankara, 1995.

ÖSYM, **Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1994 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınav Sonuçları**, ÖSYM Yayını, Ankara, 1995.

Büyükbaş

Özgüven, Ethem, **Özel Dersanelerin Üniversiteye Giriş Etkileri**, H.Ü., Sosyal Bilimler Dergisi, S:4, Ankara 1981.

Soydan, Hasan, **Üniversiteye Giriş Sınavı Üzerine Bir Araştırma**, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, C.V., S.2, Bursa , 1990.

Yazar

İlköğretim Müfettişi Nihat Büyükbaş, Elazığ'da görev yapmaktadır.